

จดหมายเหตุ
กระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศส (MAE)

จดหมายเหตุกระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศส (MAE)

Série E Asie 1918-1940, sous-série Siam

ชุด เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ค.ศ. 1918 – 1940, ชุดย่อย สยาม

Première partie, janvier 1918-juin 1922

ส่วนที่ 1 มกราคม 1918 – มิถุนายน 1922

Deuxième partie, juillet 1922-décembre 1929

ส่วนที่ 2 กรกฎาคม 1922 – ธันวาคม 1929

Protocole

พิธีการทูต

20 : Personnel et locaux diplomatiques français 1922-1929.

20 : บุคลากร และที่ทำการกระทรวงการต่างประเทศ ค.ศ. 1922–1929.

— Loi du 1er mai 1925. 1 p. [CeDREFT-IP (JPEG)] – “กฎหมายฉบับวันที่ 1 พฤษภาคม 1925”. อนุมัติการแลกเปลี่ยนที่ดินเพื่อใช้เป็นที่ตั้งสถานอัครราชทูต

— Autorisation donnée à Paul MORAND de rentrer en France par ses frais. 20 octobre 1925. 1 p. [CeDREFT-IP (JPEG)] – คำสั่งอนุญาตให้นาย Paul MORAND เดินทางกลับฝรั่งเศส โดยค่าใช้จ่ายส่วนตัว, 20 ตุลาคม 1925

— Lettre du Ministre de France au Siam [WILDEN] à S.E. Monsieur le Ministre des Affaires étrangères à Paris du 8 janvier 1926 : « Voyage sur la frontière ». 2 p. [CeDREFT-IP (JPEG)] – จดหมายจากอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำสยาม [WILDEN] ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงปารีส ลงวันที่ 8 มกราคม 1926 เรื่อง “การเดินทางไปพรมแดน”. รายงานการเดินทางไปยังพรมแดนลาวของอัครราชทูตฝรั่งเศสคนใหม่ ก่อนเข้ารับตำแหน่งในสยาม

— Lettre de Fernand PILA à BERTHELOT du 25 janvier 1926. 3 p. [CeDREFT-IP (JPEG)] – จดหมายจากนาย Fernand PILA ถึงนาย BERTHELOT ลงวันที่ 25 มกราคม 1926. จดหมายส่วนตัวเขียนด้วยลายมือของนาย PILA อัครราชทูตคนก่อน รายงานความคืบหน้าในการปฏิบัติงาน ถึงแม้จะพ้นจากตำแหน่งไปแล้วก็ตาม

— Lettre du Ministre de France au Siam [WILDEN] à S.E. Monsieur le Ministre des Affaires étrangères à Paris du 10 février 1926 : « Prise de service de M. A. WILDEN ». 1 p. [CeDREFT-IP (JPEG)] – จดหมายจากอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำสยาม [WILDEN] ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงปารีส ลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 1926 เรื่อง “การเข้ารับตำแหน่งของนาย WILDEN”

— Lettre N°6 du Ministre de France au Siam à S.E. Monsieur le Ministre des Affaires étrangères à Paris du 18 février 1926 : « A.s. remise des lettres de créance de M. WILDEN ». 3 p. + discours de WILDEN (2 p.) et traduction du discours du Roi (2 p.) [CeDREFT-IP (JPEG)] – จดหมายฉบับที่ 6 จากอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำสยาม ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงปารีส ลงวันที่ 18

กุมภาพันธ์ 1926 เรื่อง “การถวายพระราชสาส์นตราตั้งของนาย WILDEN” คำกราบบังคมทูล ความยาว 3 หน้าของนาย WILDEN และคำแปลกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ความยาว 2 หน้า. รายงานเกี่ยวกับงานเลี้ยงพระราชทาน และความรู้สึกจากการที่ได้เห็นกษัตริย์สยามเป็นครั้งแรก “ทรงมีพระราชปฏิสันถารเป็นภาษาฝรั่งเศสที่ดีเยี่ยม” และ “ทรงมีพระวรกายที่เล็กบอบบางมาก จนทำให้อดสงสัยไม่ได้ว่า จะสามารถตรากตรำกับพระราชภารกิจในการปกครองประเทศ ที่นับวันมีแต่จะหนักหนามากขึ้น ได้นานเพียงใด (p.145)”

— Lettre N°41 du Ministre de France au Siam à S.E. Monsieur le Président du Conseil et Ministre des Affaires étrangères à Paris du 4 mai 1926 : « Construction nouvelle Légation ». 6 p. [CeDREFT-IP (JPEG)] – จดหมายฉบับที่ 41 จากอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำสยาม ถึง ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงปารีส ลงวันที่ 4 พฤษภาคม 1926 เรื่อง “การก่อสร้างสถานอัครราชทูตหลังใหม่”. รายงานสภาพและความไม่สะดวกสบายของทำเนียบอัครราชทูต

— Lettre N°91 du Ministre de France au Siam à S.E. Monsieur le Ministre des Affaires étrangères à Paris du 27 juin 1927 : « Au sujet d'un projet de création d'un Consulat à Xiengrai ». 5 p. [CeDREFT-IP (JPEG)] – จดหมายฉบับที่ 91 จากอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำสยาม ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงปารีส ลงวันที่ 27 มิถุนายน 1927 เรื่อง “โครงการจัดตั้งสถานกงสุลที่เชียงราย”. โครงการเกิดขึ้นภายหลังการเดินทางไปภาคเหนือในเดือนกุมภาพันธ์ 1927 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างสถานภาพของฝรั่งเศสในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้มั่นคงยิ่งขึ้น เนื่องจากสยามได้ตัดถนนสายใหม่ และจัดส่งเจ้าหน้าที่ไปประจำใกล้พรมแดน

— Lettre N°110 du Ministre de France au Siam [de SERCEY] à S.E. Monsieur le Ministre des Affaires étrangères à Paris du 20 juillet 1927 : « Prise de service de M. Ed. DE SERCEY ». 1 p. [CeDREFT-IP (JPEG)] – จดหมายฉบับที่ 110 จากอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำสยาม [de SERCEY] ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงปารีส ลงวันที่ 20 กรกฎาคม 1927 เรื่อง “การเข้ารับตำแหน่งของนาย de SERCEY”

— Note du Ministre de France à Bangkok à M. BERTHELOT du 10 septembre 1927. 2 p. [CeDREFT-IP (JPEG)] – บันทึกของอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำกรุงเทพฯ ถึงนาย BERTHELOT ลงวันที่ 10 กันยายน 1927. สยามคิดคำนวณการแต่งตั้งนาย RÉAU เข้าดำรงตำแหน่งอัครราชทูตฝรั่งเศส เนื่องจากเคยปฏิบัติงานให้สถานอัครราชทูตฝรั่งเศส ในช่วง ร.ศ.112

— Lettre N°175 du Ministre de France au Siam [RÉAU] à S.E. Monsieur le Ministre des Affaires étrangères à Paris du 29 décembre 1927 : « Prise de service de M. RÉAU ». 1 p. [CeDREFT-IP (JPEG)] – จดหมายฉบับที่ 175 จากอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำสยาม [RÉAU] ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงปารีส ลงวันที่ 29 ธันวาคม 1927 เรื่อง “การเข้ารับตำแหน่งของนาย RÉAU”

— Lettre N°8 du Ministre de France au Siam [RÉAU] à S.E. Monsieur le Ministre des Affaires étrangères à Paris du 27 janvier 1928 : « A.s. remise des lettres de créance de M. R. RÉAU ». 6 p. + discours de RÉAU (3 p.) et traduction du discours du Roi (1 p.) [CeDREFT-IP (JPEG)] – จดหมายฉบับที่ 8 จากอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำสยาม [RÉAU] ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงปารีส ลงวันที่ 27 มกราคม 1928 เรื่อง “การถวายพระราชสาส์นตราตั้งของนาย RÉAU” คำกราบบังคมทูลของ

นาย RÉAU ความยาว 3 หน้า และคำแปลกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ความยาว 1 หน้า. รายงานการเข้าเฝ้าและการถวายรายละเอียดเกี่ยวกับนโยบายในการปฏิบัติงาน

— Coupures de presse de Le temps : « Mort de M. RÉAU au Siam ». [CeDREFT-IP (JPEG)] – ข้อความตัดจากหนังสือพิมพ์ Le temps เรื่อง “มรณกรรมของนาย RÉAU ในสยาม”

— Le petit journal : « Notre Ministre au Siam, M. RÉAU, meurt à son poste ». [CeDREFT-IP (JPEG)]

– ข้อความตัดจากหนังสือพิมพ์ Le petit journal เรื่อง “นาย RÉAU อัครราชทูตประจำสยาม เสียชีวิตขณะดำรงตำแหน่ง”

— [Photos de la cérémonie officielle] Bangkok Daily Mail, 12 mars 1928 – ภาพพิธีศพนาย Réau จากหนังสือพิมพ์ Bangkok Daily Mail ฉบับวันที่ 12 มีนาคม 1928

— Lettre du Ministre des Colonies à M. le Ministre des Affaires étrangères du 10 août 1928. 2 p. [CeDREFT-IP (JPEG)] – จดหมายจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอาณานิคม ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ลงวันที่ 10 สิงหาคม 1928. การแลกเปลี่ยนทางการค้าระหว่างสยามและอินโดจีน สืบเนื่องจากการกำหนดตำแหน่งผู้ช่วยทูตพาณิชย์

— Lettre N°132 du Chargé d'affaire de France au Siam [CHAUVET] à S.E. Monsieur le Ministre des Affaires étrangères à Paris du 3 octobre 1928, 1 p. [CeDREFT-IP (JPEG)] – จดหมายฉบับที่ 132 จากอุปทูตฝรั่งเศสประจำสยาม [CHAUVET] ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงปารีส ลงวันที่ 3 ตุลาคม 1928. การเข้ารับตำแหน่งของนาย CHAUVET

— Lettre N°138 du Ministre de France au Siam [HENRY] à S.E. Monsieur le Ministre des Affaires étrangères à Paris du 1er novembre 1928 : « Prise de service de M. HENRY ». 1 p. [CeDREFT-IP (JPEG)] – จดหมายฉบับที่ 138 จากอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำสยาม [HENRY] ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงปารีส ลงวันที่ 1 พฤศจิกายน 1928 เรื่อง “การเข้ารับตำแหน่งของนาย HENRY”

— Rapport de Louis ROUGUI, administrateur des services civils de l'Indochine, gérant du consulat de France à Oubone au Ministre de France à Bangkok, d'août 1928 : « Tournée à Sisaket, Sorine, Buriram et Khorat ». 36 p. [CeDREFT-IP (JPEG)] – รายงานของนาย Louis ROUGUI ผู้บริหารงานเจ้าหน้าที่ประจำ อินโดจีนและผู้รับผิดชอบสถานกงสุลฝรั่งเศสที่อุบลราชธานี ถึงอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำกรุงเทพฯ สิงหาคม 1928 เรื่อง “การเดินทางไปศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ และโคราช”. รายงานการพัฒนาพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของสยามและการติดต่อสื่อสาร “การเดินทางในครั้งนี้นำให้ข้าพเจ้าตระหนักว่ารัฐบาลสยามได้ผลักดันให้มีการก่อสร้างเส้นทางคมนาคมเข้าสู่ภาคอีสานในอารักขาของไทยอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การพัฒนาพื้นที่ประสบความสำเร็จ โครงการดังกล่าวของรัฐบาลสยามแสดงให้เห็นถึงความอดทนพยายามที่จะเปิดภูมิภาคซึ่งถูกทอดทิ้งมาโดยตลอดให้เข้าสู่เส้นทางการค้า อารยธรรม และการอยู่ดีกินดีของประชาชน เราต้องยอมรับว่ารัฐบาลสยามประสบความสำเร็จเกินคาดในการขับเคลื่อนภูมิภาคให้ก้าวไปข้างหน้า ถึงแม้เราจะยังไม่สามารถประเมินคุณค่าทางทรัพยากรที่มีในภูมิภาคได้ในขณะนี้ แต่ก็เห็นได้ชัดว่ามีความเปลี่ยนแปลงอย่างมากและจะมีส่วนในการสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้กับราชอาณาจักรสยามในภาพรวม

เราน่าที่จะหาทางให้กิจการการค้าของเราได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาภูมิภาคนี้เช่นกัน โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่กำลังมีการจัดทำสนธิสัญญาฉันมิตรประเทศฉบับใหม่ระหว่างฝรั่งเศสกับสยาม” (p.35-36)

— Lettre N°142 du Ministre de France au Siam [HENRY] à S.E. Monsieur le Ministre des Affaires étrangères à Paris du 28 novembre 1928 : « A.s. poste consulaire d'Oubone ». 2 p. – จดหมายฉบับที่ 142 จากอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำสยาม [HENRY] ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงปารีส ลงวันที่ 28 พฤศจิกายน 1928 เรื่อง “ตำแหน่งกงสุลฝรั่งเศสประจำอุบลราชธานี”. เนื่องจากรัฐบาลกลางแห่งอินโดจีนเห็นว่าตำแหน่งดังกล่าวไม่มีประโยชน์ และมีแนวโน้มที่จะยกเลิก

— Note du Ministre des Affaires étrangères pour la sous-direction d'Asie du 13 mai 1929. 1 p. – บันทึกกระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศส ถึงกรมเอเชีย ลงวันที่ 13 พฤษภาคม 1929. การแต่งตั้งนาย Michel BRÉAL หัวหน้ากองเอเชียตะวันออกของฝรั่งเศส ให้ดำรงตำแหน่งกงสุลฝรั่งเศสประจำเชียงใหม่

21 : Attaché militaire français 1922-1929

21 : ผู้ช่วยทูตทหารฝรั่งเศสระหว่างปี ค.ศ. 1922 - 1929

— Lettre du 28 octobre 1925 : « Nomination d'attaché ». – จดหมายลงวันที่ 28 ตุลาคม 1925 เรื่อง. “การแต่งตั้งผู้ช่วยทูตทหาร”. พันโท BONNEFONT de LAPOMARÈDE เข้าดำรงตำแหน่งแทนพันตรี DESGRUELLES นาย LAPOMARÈDE สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยแซงต์ซีร์ (Saint Cyr) เคยดำรงตำแหน่งผู้ช่วยทูตทหารประจำประเทศจีนและสยาม ก่อนที่จะไปปฏิบัติหน้าที่ในประเทศญี่ปุ่นระหว่างปี ค.ศ. 1914 – 1920 นาย LAPOMARÈDE เคยเข้าประจำการเป็นทหารกองหน้าในตังกีเยและได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีประสบการณ์สูงเกี่ยวกับตะวันออกไกลคนหนึ่ง

— Lettre du 14 décembre 1925 : « Nomination d'attaché ». – จดหมายลงวันที่ 14 ธันวาคม 1925 เรื่อง “การแต่งตั้งผู้ช่วยทูตทหาร”. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการทหารเรือยืนยันการแต่งตั้งพันโท LAPOMARÈDE เป็นผู้ช่วยทูตทหารเรือในตำแหน่ง “ผู้ช่วยทูตทหารบกและทหารเรือ”

— Lettre de WILDEN au Ministre des Affaires étrangères du 16 février 1926 : « Couronnement du roi du Siam ». – จดหมายจากนาย WILDEN ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ลงวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 1926 เรื่อง “พิธีบรมราชาภิเษกกษัตริย์สยาม”. นาย WILDEN อัครราชทูตสยาม ขออนุญาตให้พันตรี DESGRUELLES ที่เพิ่งพ้นจากตำแหน่งเลื่อนการเดินทางออกไปอีก 15 วัน เพื่อที่จะได้เข้าร่วมพิธีเถลิงถวัลยราชสมบัติของพระบาท สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเคยทรงศึกษาในโรงเรียนเสนาธิการทหารฝรั่งเศส

— Lettre du 19 mars 1926 : « Accréditation de LAPOMARÈDE ». – จดหมายลงวันที่ 19 มีนาคม 1926 เรื่อง “อนุมัติการแต่งตั้งนาย LAPOMARÈDE”. “ควรแจ้งให้รัฐบาลสยามทราบเรื่องการแต่งตั้งผู้ช่วยทูตทหารคนใหม่”

— Lettre de LAPOMARÈDE du 26 novembre 1926. – จดหมายของนาย LAPOMARÈDE ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน 1926. นาย LAPOMARÈDE รายงานการเข้าร่วมการตรวจราชการในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและลุ่มแม่น้ำโขงกับเสนาบดีกระทรวงกลาโหมสยาม สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต

— De LAPOMARÈDE : Rapport annuel du 1er janvier 1927 : « Le Siam en 1926 ». [CeDREFT-IP (JPEG + word de la copie du SHAT) – รายงานประจำปี ลงวันที่ 1 มกราคม 1927 ของนาย LAPOMARÈDE เรื่อง “สยามในปี ค.ศ. 1926”

— Lettre du 17 janvier 1927 : « Rôle des attachés ». – จดหมายลงวันที่ 17 มกราคม 1927 เรื่อง “บทบาทของผู้ช่วยทูตทหาร”. ข้อความในบันทึกกล่าวถึงบทบาทของผู้ช่วยทูตทหารในการสั่งซื้อและจำหน่ายอาวุธสงคราม

— Lettre du 1er février 1926 : « Transmission du rapport de l'attaché par l'ambassadeur. Aviation siamoise ». – จดหมายลงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 1926 เรื่อง “การเสนอรายงานของผู้ช่วยทูตทหารผ่านอัครราชทูต : การบินในสยาม”. รายงานฉบับนี้กล่าวถึงข้อกังวลใจสองประการ คือ 1. การเดินทางของเจ้าหน้าที่สยามเพื่อเยี่ยมชมกิจการการบินของอินโดจีน ควรจะต้องเลื่อนออกไปจนกว่าจะปรับปรุงกิจการแล้วเสร็จ “น่าจะเป็นการดีกว่าสำหรับเกียรติภูมิของฝรั่งเศสและประโยชน์ในเชิงอุตสาหกรรม ถ้าสยามได้เห็นเครื่องบินความเร็วสูงและทันสมัยของเรา มากกว่าเครื่องบินธรรมดาๆ ที่ทุกคนรู้จักและเกือบจะล้าสมัยเหล่านี้” และ 2. การสร้างเส้นทางการบินพาณิชย์ในลุ่มแม่น้ำโขง

— Lettre du Ministre de France au Siam au Ministre des Affaires étrangères du 21 mars 1927 : « Transmission du rapport de voyage de l'attaché ». – จดหมายจากอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำสยาม ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ลงวันที่ 21 มีนาคม 1927 เรื่อง “รายงานการเดินทางของผู้ช่วยทูตทหาร เสนอผ่านอัครราชทูต”

— Lettre du Ministre de France au Siam au Ministre des Affaires étrangères du 21 juin 1927 : « Transmission du rapport sur la situation militaire du Siam ». – จดหมายจากอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำสยาม ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ลงวันที่ 21 มิถุนายน 1927 เรื่อง “รายงานสถานการณ์ทางการทหาร เสนอผ่านอัครราชทูต”. นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1905 (กฎหมายประกาศใช้ในพระราชกฤษฎีกา ค.ศ. 1917) กฎหมายบังคับให้ชายชาวสยามต้องเข้ารับการเกณฑ์ทหาร จากจำนวนชายชาวสยามที่ครบเกณฑ์ 70,000 คน มีเพียง 12,000-15,000 คนเท่านั้นที่เข้าประจำการ จำนวนทหารในกองทัพสยามปกติมีจำนวน 25,000 นาย และสามารถเกณฑ์เพิ่มได้ 125,000 นาย ภายในเวลา 15 วัน (10 กองพลใหญ่) หรือถึง 300,000 นายโดยเรียกจากทหารกองหนุน อาวุธที่มีในกองทัพและมาจากญี่ปุ่น ได้แก่ปืนยาว 200,000 กระบอก ปืนกล 210 กระบอก FM Madsen 450 กระบอก และปืนใหญ่ขนาด 75 และ 50 มม. 390 กระบอกตามลำดับ กองทัพอากาศมีอุปกรณ์การบินที่ดี มีเครื่องบินที่ผลิตในฝรั่งเศส 180 ลำ พนักงานขับเครื่องบินคู่จะมีความสามารถ แต่นายทหารที่เป็นผู้บังคับบัญชาขาดความรู้และความคิดริเริ่ม กองทัพได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณค่อนข้างมาก คิดเป็นร้อยละ 23 ของงบประมาณทั้งหมด ความสัมพันธ์กับสยามถือว่า “ดีเยี่ยม” แต่สถานการณ์การเมืองที่ไม่มั่นคงในหลายประเทศของเอเชีย ทำให้ห่วงเกรงว่าอาจเกิดสงครามขึ้นได้ในอนาคต ยิ่งกว่านั้น เยาวชนรุ่นใหม่ของสยาม ยังเป็นกลุ่มชาตินิยมที่ได้รับการศึกษาให้รักชาติ รักประเทศดั้งเดิม รวมทั้งความรู้สึกเจ็บแค้นจากการถูกกดขี่ข่มเหงในอดีต โดยเฉพาะจากฝรั่งเศส ดูเหมือนว่าชาวสยามกลุ่มนี้จะต้องการรวมประเทศลาว กัมพูชา และรัฐฉานต่างๆ เข้าเป็นอาณาจักรไทยที่ยิ่งใหญ่ในอนาคต กองทัพสยามอาจจะไม่สามารถช่วยรบในกรณีที่เกิดสงครามในเอเชีย แต่ก็อาจกระทำกรที่เป็นปฏิปักษ์กับฝรั่งเศสได้”

— Lettre du Ministre de France au Siam au Ministre des Affaires étrangères N°193 du 26 juillet 1927 : « Transmission du rapport sur l'armée et l'aéronautique siamoise ». – จดหมายฉบับที่ 193 จาก อัครราชทูตฝรั่งเศสประจำสยาม ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ลงวันที่ 26 กรกฎาคม 1927 เรื่อง “รายงานเกี่ยวกับกองทัพบกและกองทัพอากาศสยาม”

— Lettre de l'Attaché militaire au Siam au Ministre de la Guerre N°196 du 21 novembre 1927 : « Voyage de l'attaché à Singapour et en Malaisie ». – จดหมายฉบับที่ 196 จากผู้ช่วยทูตทหารประจำสยาม ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการสงคราม ลงวันที่ 21 พฤศจิกายน 1927 เรื่อง “การเดินทางไปสิงคโปร์และมาเลเซีย”. นาย LAPOMARÈDE ผู้ช่วยทูตทหารประจำสยาม ต้องการชี้ให้เห็นความสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศในคาบสมุทรมลายูตอนใต้ Sir Hugh Clifford ข้าหลวงใหญ่อังกฤษมีกำหนดจะเดินทางไปเยี่ยมและหารือกับข้าหลวงใหญ่แห่งอินโดจีนโดยมีสถานอัครราชทูตและสถานกงสุลฝรั่งเศสเป็นผู้ประสานงาน

— Lettre du Ministre de France au Siam au Ministre des Affaires étrangères du 5 mars 1928 : « Transmission d'une demande de l'attaché ». – จดหมายจากอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำสยาม ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ลงวันที่ 5 มีนาคม 1928 เรื่อง “หนังสือขออนุญาตของผู้ช่วยทูตทหารผ่านอัครราชทูต”. นาย LAPOMARÈDE ขออนุญาตเข้าร่วมสังเกตการณ์การซ้อมรบของกองทัพบริษัท Dutch East Indies ระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงสิงหาคม

— Rapport trimestriel de l'Attaché militaire au Siam au Ministre de la Guerre du 30 mars 1928 : « Compte rendu trimestriel sur l'aviation siamoise ». – รายงานรายไตรมาสของผู้ช่วยทูตทหารประจำสยาม ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการสงคราม ลงวันที่ 30 มีนาคม 1928 เรื่อง “รายงานสรุปรายไตรมาส เรื่อง กองทัพอากาศสยาม”. การจัดการ บุคลากร อุปกรณ์งบประมาณ และอื่นๆ

— Rapport trimestriel de l'Attaché militaire au Siam au Ministre de la Guerre du 1er avril 1928 : « Compte rendu trimestriel sur la marine siamoise ». – รายงานรายไตรมาสของผู้ช่วยทูตทหารประจำสยาม ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการสงคราม ลงวันที่ 1 เมษายน 1928 เรื่อง “รายงานรายไตรมาส เรื่อง กองทัพเรือสยาม”. กล่าวถึงนโยบายภายในและภายนอกประเทศของรัฐบาลสยาม งบประมาณ ตำแหน่งรองประธานสภาภิบาลใหม่ ผู้บัญชาการกองทัพเรือ การโยกย้ายนายทหารระดับบัญชาการ การรับสมัครนายทหารเรือ งานก่อสร้างในกองทัพเรือ กองบินยุทธการ การศึกษา นักเรียนนายเรือ การฝึกภาคสนามประจำปี นายทหารที่จบการศึกษาจากต่างประเทศ

— Lettre de l'Attaché militaire au Siam au Ministre de la Guerre du 27 septembre 1928 : « Visite à Java ». – จดหมายจากผู้ช่วยทูตทหารประจำสยาม ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการสงคราม ลงวันที่ 27 กันยายน 1928 เรื่อง “นาย de LAPOMARÈDE เดินทางไปชวา”. ระหว่างวันที่ 12 – 26 กันยายน พร้อมกับ อัครราชทูต โดยได้เข้าเยี่ยมชมคลังสรรพาวุธที่สุราบายา เข้าร่วมสังเกตการณ์การซ้อมรบทางเรือ และพบปะกับ เสนาธิการทหารเนเธอร์แลนด์ประจำประเทศอาณานิคม นับเป็นครั้งแรกในรอบ 26 ปี ที่นายทหารฝรั่งเศส เดินทางไปเยือนอาณานิคมของเนเธอร์แลนด์ซึ่งต่างจากนายทหารอังกฤษ อเมริกัน และเยอรมันที่มีโอกาสบ่อยครั้ง

— Lettre de l'Attaché militaire au Siam au Ministre de la Guerre du 27 décembre 1928 : « Trois propositions de l'Attaché militaire ». – จดหมายจากผู้ช่วยทูตทหารประจำสยาม ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการสงคราม ลงวันที่ 27 ธันวาคม 1928 เรื่อง “ข้อเสนอสามประการของผู้ช่วยทูตทหารฝรั่งเศส”. ข้อเสนอดังกล่าวคือ 1. ขออนุญาตเดินทางไปฟิลิปปินส์เพื่อชมการซ้อมรบของกองทัพ 2. เชิญนายทหารสยามชมการซ้อมรบในอินโดจีน และ 3. เชิญนายทหารเนเธอร์แลนด์ชมการซ้อมรบในคราวเดียวกัน โดยที่อัครราชทูตประจำสยามก็เห็นชอบให้มีการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างเสนาธิการของประเทศต่างๆที่ประจำการอยู่ในอาณานิคม

— Lettre du Ministre de la Guerre du 18 février 1929 : « Invitation en Indochine. Visite aux Philippines ». – จดหมายจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการสงคราม ลงวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 1929 เรื่อง “การเชิญนายทหารไป อินโดจีน และการเดินทางไปฟิลิปปินส์”. เห็นชอบให้เชิญนายทหารชาวสยามสองนาย พร้อมทั้งนายทหารอังกฤษและเนเธอร์แลนด์ แต่เนื่องจากได้มีการส่งผู้ช่วยทูตทหารประจำกรุงวอชิงตันไปยังฟิลิปปินส์แล้วในปี ค.ศ. 1928 เพื่อไปปฏิบัติภารกิจและจัดทำรายงาน ดังนั้น จึงไม่จำเป็นที่จะต้องส่งนาย de LAPOMARÈDE ไปฟิลิปปินส์อีก

— Lettre de GALLOIS sous-directeur au Ministre des Affaires étrangères au Ministre de la Guerre du 23 mars 1929 : « Visite aux Philippines ». – จดหมายจากนาย GALLOIS รองอธิบดีในกระทรวงการต่างประเทศ ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการสงคราม ลงวันที่ 23 มีนาคม 1929 เรื่อง “การเดินทางไปฟิลิปปินส์”. กระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศสยืนยันความประสงค์ในการส่งนาย de LAPOMARÈDE เข้าร่วมสังเกตการณ์การซ้อมรบประจำปีที่ฟิลิปปินส์ โดยชี้แจงในรายละเอียดว่า ผู้ช่วยทูตทหารประจำกรุงมะนิลาและอัครราชทูตประจำสยามต่างก็เห็นด้วยกับการเดินทางไปฟิลิปปินส์ของนาย de LAPOMARÈDE ในครั้งนี้ และอังกฤษเองก็จะส่งนายทหารของตนไปเช่นกัน นอกจากนี้ประเทศมหาอำนาจอื่นๆ ในแถบมหาสมุทรแปซิฟิก จีน ญี่ปุ่น และเนเธอร์แลนด์ก็จะทำตามอย่างอังกฤษเช่นกัน ดังนั้น หากฝรั่งเศสไม่เข้าร่วม ก็อาจส่งผลในทางลบได้

— Lettre du Ministre de la Guerre d'avril 1929 : « Visite aux Philippines ». – จดหมายจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการสงคราม, เมษายน 1929 เรื่อง “การเดินทางไปฟิลิปปินส์”. กระทรวงการสงครามปฏิเสธคำขออนุญาตโดยให้เหตุผลว่านาย de LAPOMARÈDE กำลังจะลาพักผ่อนเพื่อกลับฝรั่งเศส จึงไม่สมควรจะลาหยุดเรื่องอื่นอีก แต่กลับเสนอให้เชิญผู้สังเกตการณ์ชาวอเมริกันไปชมการซ้อมรบในอินโดจีนแทน หรือส่งนายทหารที่ประจำการในอินโดจีนไปเข้าร่วมการซ้อมรบที่ฟิลิปปินส์แทน

— Lettre de l'Attaché militaire au Siam de novembre 1929 : « Prince siamois en France ». – จดหมายจากผู้ช่วยทูตทหารประจำสยาม เดือนกันยายน 1929 เรื่อง “เจ้าชายชาวสยามในประเทศฝรั่งเศส”. หม่อมเจ้าการวิกจักรพันธ์ พระชนมายุ 12 พรรษา จะเสด็จไปฝรั่งเศสเพื่อทรงศึกษาต่อและเข้าเรียนในโรงเรียนนายร้อย Saint Cyr นับเป็นชาวสยามคนแรกที่จะได้ศึกษาวิชาการทหารครบทั้งหลักสูตร ทั้งนี้จะทรงพำนักอยู่ที่เมืองมาร์เซย์ โดยมีนาย LAFOURIE เป็นผู้ถวายการอภิบาล นาย LAFOURIE ผู้นี้เป็นญาติกับผู้ช่วยทูตทหารประจำสยาม และมีบุตรชายซึ่งเป็นบุตรบุญธรรมของผู้ช่วยทูตทหาร อายุ 12 ปีเท่ากับพระองค์เจ้าการวิกฯ

— Lettre de l'Attaché militaire au Siam du 21 novembre 1929 : « Invitation Indochine ». – จดหมายจากผู้ช่วยทูตทหารประจำสยาม ลงวันที่ 21 พฤศจิกายน 1929 เรื่อง “การเชิญเยือนอินโดจีน”. หม่อมเจ้าอลองกุ๊ หัวหน้านักเสนาธิการทหาร พร้อมด้วยนายทหารอีก 2 นาย จะเสด็จเยือนอินโดจีน หลังจากเสด็จกลับ

จากการชมการซ้อมรบประจำปีในประเทศญี่ปุ่น ตามคำกราบทูลเชิญของนายพล มัตซุย (MATSUI) ที่เดินทางมาเยือนสยามในช่วงปี ค.ศ. 1929

— Lettres du Ministre de l'Air du 23 novembre 1929 : « Mission officieuse ». – จดหมายจากรัฐมนตรีว่าการกองทัพอากาศ ลงวันที่ 23 พฤศจิกายน 1929 เรื่อง “ภารกิจทางราชการ”. รัฐมนตรีว่าการกองทัพอากาศฝรั่งเศสมอบหมายภารกิจให้นาย LAPOMARÈDE เดินทางไปปฏิบัติงานที่กรุงย่างกุ้ง เนื่องจากมีรายงานเกี่ยวกับข้อเสนอของสหรัฐอเมริกาที่ให้มีการยกเลิกคำสั่งอนุญาตให้สายการบินเอกชนบินผ่านน่านฟ้า

22 : Décorations 1922-1929 :

22 : อีสริยาภรณ์ 1922-1929 :

— Nomination de COLOMBET, chevalier de la Légion d'honneur, 28 juillet 1922 – อนุมัติอีสริยาภรณ์ชั้น chevalier de la Légion d'honneur แก่บาทหลวง COLOMBET วันที่ 28 กรกฎาคม 1922

— GUYON, chevalier de la Légion d'honneur, août 1923 – อนุมัติอีสริยาภรณ์ชั้น chevalier de la Légion d'honneur แก่นาย GUYON สิงหาคม 1923

— Colonel PRIDI, Croix d'officier de la Légion d'honneur – อนุมัติอีสริยาภรณ์ชั้น croix d'officier de la Légion d'honneur แก่พันเอก หม่อมเจ้าปริดิเทพย์พงษ์ เทวกุล

— NIEL, juge à la Cour suprême de Bangkok – อนุมัติอีสริยาภรณ์ชั้น croix d'officier de la Légion d'honneur แก่นาย NIEL ผู้พิพากษาประจำศาลฎีกาสยาม

— Lettre du Chargé d'affaires de France au Siam [GÉRARDIN] à S.E. Monsieur le Président du Conseil et Ministre des Affaires étrangères à Paris : « Prince PRAJADHIPOK. Sa décoration ». 27 décembre 1924. 4 p. [CeDREFT-IP (JPEG)] – จดหมายจากอุปทูตฝรั่งเศสประจำสยาม [GÉRARDIN] ถึง ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงปารีส เรื่อง “การถวายอีสริยาภรณ์แด่สมเด็จพระเจ้าฟ้าประชาธิปกฯ” วันที่ 27 ธันวาคม 1924 ความยาว 4 หน้า. เนื้อหาในโอกาสที่พระเจ้าอนงยาเธอ สมเด็จพระเจ้าฟ้าประชาธิปกฯ กรมขุนสุโขทัยธรรมราชาเสด็จกลับสยามหลังการพำนักในฝรั่งเศส การถวายอีสริยาภรณ์ในครั้งนี้ได้รับการปฏิเสธด้วยเหตุผลทางด้านพิธีการทูตไทยอันเนื่องมาจากลำดับชั้นของอีสริยาภรณ์ที่อาจไม่เหมาะสม

— Lettre de l'Attaché militaire de France au Siam [DESGRUELLES] à Monsieur le Ministre de la Guerre à Paris du 29 décembre 1924 : « Retour du Prince PRAJADHIPOK à Bangkok et difficulté résultant de sa nomination comme Grand officier de la Légion d'honneur ». 3 p. [CeDREFT-IP (JPEG)] – จดหมายจากผู้ช่วยทูตทหารฝรั่งเศสประจำสยาม [DESGRUELLES] ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการสงคราม ณ กรุงปารีส ลงวันที่ 29 ธันวาคม 1924 เรื่อง “การเสด็จกลับกรุงเทพฯ ของสมเด็จพระเจ้าฟ้าประชาธิปกฯ และปัญหาสืบเนื่องจากการถวายอีสริยาภรณ์ระดับ Grand officier de la Légion d'honneur” ความยาว 3 หน้า

— Léopold ROBERT, directeur de l'Institut Pasteur, l'ordre de l'éléphant blanc, février 1925 – อนุมัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตระกูลช้างเผือก l'ordre de l'éléphant blanc แก่นาย Léopold ROBERT ผู้อำนวยการสถาบันปาสเตอร์ กุมภาพันธ์ 1925

— Dr POIX, médecin à la Légation française, officier de la Légion d'honneur, le 30 juillet 1925 – อนุมัติอิสริยาภรณ์ระดับบังคับการ officier de la Légion d'honneur แก่นายแพทย์ POIX แพทย์ประจำสถาน อัครราชทูตฝรั่งเศส วันที่ 30 กรกฎาคม 1925

— Fernand DIDIER, ingénieur en chef du du Service des eaux de Bangkok, le 7 mars 1925 – อนุมัติอิสริยาภรณ์ระดับบังคับการ officier de la Légion d'honneur แก่นาย Fernand DIDIER หัวหน้าวิศวกร ประปาประจำกรุงเทพฯ วันที่ 7 มีนาคม 1925

— Lettre N°45 du Chargé d'affaires de France au Siam [GÉRARDIN] à S.E. Monsieur le Président du Conseil et Ministre des Affaires étrangères à Paris du 7 mars 1925 : « Nouvel héritier présomptif ». 2 p. [CeDREFT-IP (JPEG)] – จดหมายฉบับที่ 45 จากอุปลทูตฝรั่งเศสประจำสยาม [GÉRARDIN] ถึง ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงปารีส ลงวันที่ 7 มีนาคม 1925 เรื่อง “รัชทายาทพระองค์ใหม่” ความยาว 2 หน้า. หลังการสิ้นพระชนม์ของสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ กรมหลวงนครราชสีมา มีแนวโน้มว่าสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าประชาธิปกฯ กรมขุนสุโขทัยธรรมราชา จะได้รับการสถาปนาเป็นรัชทายาท

— Lettre du Chargé d'affaires de France au Siam [GÉRARDIN] à S.E. Monsieur le Président du Conseil et Ministre des Affaires étrangères à Paris du 17 octobre 1924 : « A.s. recueil des inscriptions du Siam par M. CÆDÈS ». 3 p. – จดหมายจากอุปลทูตฝรั่งเศสประจำสยาม [GÉRARDIN] ถึง ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงปารีส ลงวันที่ 17 ตุลาคม 1924 เรื่อง “ประชุมศิลาจารึกสยาม โดยนายยอร์ช เซเดส์” ความยาว 3 หน้า. เพื่อเสนอขออิสริยาภรณ์ตระกูล Légion d'honneur ให้แก่นายยอร์ช เซเดส์

— Nomination de CÆDÈS comme chevalier de la Légion d'honneur le 14 janvier 1926 – อนุมัติอิสริยาภรณ์ชั้น chevalier de la Légion d'honneur แก่นายเซเดส์ วันที่ 14 มกราคม 1926

— Nomination de PRADÈRE NIQUET comme chevalier de la Légion d'honneur le 27 août 1926 – อนุมัติอิสริยาภรณ์ชั้น chevalier de la Légion d'honneur แก่นาย PRADERE NIQUET วันที่ 27 สิงหาคม 1926

— Proposition de nomination à la Légion d'honneur pour M. SIRET, ingénieur, constructeur du Pont Rama VI, le 7 décembre 1926 – เสนออนุมัติอิสริยาภรณ์ตระกูล Légion d'honneur แก่นาย SIRET วิศวกร ผู้ก่อสร้างสะพานพระราม6 วันที่ 7 ธันวาคม 1926

— Proposition de nomination à la Légion d'honneur pour M. ROGON, directeur de l'agence de la Banque de l'Indochine, président du Comité de l'Alliance française, le 10 janvier 1927 – เสนอขออนุมัติอิสริยาภรณ์ตระกูล Légion d'honneur แก่นาย ROGON ผู้อำนวยการธนาคารแห่งอินโดจีน ประธานกรรมการสมาคมฝรั่งเศส วันที่ 10 มกราคม 1927

— Proposition de nomination pour les palmes académiques de Robert LINGAT, Henri EYGOUT, docteur en droit, Frédéric TAMBURINI, caissier de la Banque d'Indochine, Vincent BONA, ingénieur en chef du Service des eaux, membres du Comité de l'Alliance française, le 2 juin 1927 – เสนออนุมัติอิสริยาภรณ์ตระกูล Palmes académiques แก่นาย Robert LINGAT และนาย Henri EYGOUT วุฒิปริญญา

เอกนิติศาสตร์ นาย Frédéric TAMBURINI สมุหบัญชีแห่งอินโดจีน และนาย Vincent BONA หัวหน้าวิศวกร
ประปา และกรรมการสมาคมฝรั่งเศส

— Nomination de DUPLÂTRE comme chevalier de la Légion d'honneur le 16 août 1927 – อนุมัติ
อิสริยาภรณ์ชั้น chevalier de la Légion d'honneur แก่นาย DUPLÂTRE วันที่ 16 สิงหาคม 1927

— Nomination de Henri LAURENT, professeur de l'École de droit de Bangkok, comme chevalier de
la Légion d'honneur le 20 janvier 1928 – อนุมัติอิสริยาภรณ์ชั้น chevalier de la Légion d'honneur แก่นาย
Henri LAURENT อาจารย์โรงเรียนสอนกฎหมาย กรุงเทพฯ วันที่ 20 มกราคม 1928

— Nomination de RIVIÈRE, Chargé d'affaires de France à Budapest, comme officier de la couronne
de Siam en novembre 1929 – อนุมัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎไทยของรัฐบาลสยาม แก่นาย RIVIÈRE
อุปทูตฝรั่งเศสประจำกรุงบูดาเปสต์ เดือนพฤศจิกายน 1929

Correspondance politique

จดหมายโต้ตอบทางการเมือง

23 : Questions dynastiques et cour 1922-1929

23 : เกี่ยวกับราชวงศ์และราชสำนัก ระหว่าง ค.ศ. 1922–1929

— Lettre N°74 du Chargé d'affaires de la Légation de France [TOPENOT] à S.E. Monsieur le
Président du Conseil, Ministre des Affaires étrangères à Paris du 23 novembre 1922 : « Une nouvelle
reine de Siam ». 3 p. [CeDREFT-IP (JPEG)] – จดหมายฉบับที่ 74 ของอุปทูตฝรั่งเศส [TOPENOT] ถึง
ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงปารีส ลงวันที่ 23 พฤศจิกายน 1922
เรื่อง “สมเด็จพระราชินีสยามพระองค์ใหม่” ความยาว 3 หน้า. การสถาปนาพระวรชายาขึ้นเป็นพระอัครมเหสี

— Note de renseignement du 13 septembre 1923, 1 p. + Citation de « Un regrettable incident à Saint-
Alban ». Télégramme du centre. 13 septembre 1923, 2 p. [CeDREFT-IP (JPEG + imprimé)] – บันทึก
เกี่ยวกับข้อมูล ลงวันที่ 13 กันยายน 1923 ความยาว 1 หน้า อ้างถึงหัวข้อความ “เหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ที่เมือง
แซงต์-อัลบอน” ในหนังสือพิมพ์ Télégramme du Centre ฉบับวันที่ 13 กันยายน 1923 ความยาว 2 หน้า. สรุป
ข้อความจากข่าวด่วนในหน้าหนังสือพิมพ์ ดังนี้ “รัชทายาทแห่งกรุงสยาม ซึ่งเสด็จไปทรงพักผ่อนพระอิริยาบถ
ณ เมืองแซงต์-อัลบอน (ลัวร์) ดูเหมือนจะได้รับการประท้วงแสดงความไม่พอใจจากกลุ่มนักปฏิวัติหัวรุนแรง ใน
ระหว่างการเสวยพระกระยาหารที่นั่น เมื่อวันอาทิตย์ที่ผ่านมา” อย่างไรก็ตาม ข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ดังกล่าว
มีการแต่งเติมเสริมต่อ ในความเป็นจริง รัชทายาทสยามไม่ทรงได้ยินเสียงใดๆ ทั้งสิ้น